

การพัฒนาชุมชนตามหลักสารานียธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
COMMUNITY DEVELOPMENT ACCORDING TO SARANIYADHAMMA PRINCIPLES
OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION ADMINISTRATORS

พระประยุทธิ์ ไกรเพชร

Phra Prayut Kalphet

สังกัดพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนบ้านบอน

Affiliation Belongs to the moral teaching monks of Ban Bon School

Paryut123456789@gmail.com

Received : April 10, 2025;

Revised : May 20, 2025;

Accepted : May 23, 2025

บทคัดย่อ

การพัฒนาชุมชนตามหลักสารานียธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงคนและชุมชนให้ดีขึ้น โดยใช้พลังและความร่วมมือจากคนในชุมชนและหน่วยงานของรัฐ และองค์กรในชุมชน เพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดความก้าวหน้าทั้งในด้านคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง โดยมุ่งยกระดับมาตรฐานการครองชีพและคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยการบูรณาการกับหลักสารานียธรรม 6 การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล บรรลุตามเป้าหมายและนำไปสู่การเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ เมตตา ภัยกรรม เมตตาวิจิตรกรรม เมตตาโมกกรรม สาธารณโภคี ศีลสามัญญตา และทัญญูสามัญญตา

คำสำคัญ: องค์การ, การพัฒนา, สารานียธรรม

Abstract

Community development based on the Saraniyadhamma principles by local administrative organization administrators is a process of improving individuals and communities through positive change. It involves harnessing the power and cooperation of community members, government agencies, and local organizations to address problems and promote progress in areas such as quality of life, livelihoods, economy, society, politics, and governance. The aim is to enhance the standard of living and overall well-being of the people by integrating the six Saraniyadhamma principles. These Buddhist teachings serve as

practical guidelines that foster unity and support effective, efficient work toward achieving development goals and promoting cultural peace in educational institutions. The key elements include metta-kāya-kamma (loving-kindness in physical action), metta-vacī-kamma (loving-kindness in speech), metta-mano-kamma (loving-kindness in thought), sādharma-bhoga (sharing of resources), sīla-sāmaññatā (harmony in moral conduct), and diṭṭhi-sāmaññatā (harmony in views). Applying these principles in community development, along with encouraging public participation through information sharing and education, helps reduce conflict and build mutual understanding.

Keywords: Organization, Development, Principles of Mutual Remembrance

บทนำ

ในการพัฒนาประเทศนั้นปัจจุบันประเทศไทยใช้แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ประกอบกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ยึดหลักการกำหนดทิศทางการพัฒนาบนพื้นฐานของหลักการแนวคิดที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแนวคิด Resilience เป้าหมายการพัฒนายั่งยืนของสหประชาชาติ (SDGs) และโมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) เพื่อมุ่งสู่วัตถุประสงค์หลักของแผนพัฒนานี้ คือการ “พลิกโฉม” ประเทศไทย สู่ “สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 เริ่มต้น ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2565 ครอบคลุมปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 – 2570 ซึ่งเป็นระยะ 5 ปีที่สองของยุทธศาสตร์ชาติ เป็นการสร้างสมดุลการพัฒนาในทุกมิติ รวมถึงเครือข่ายภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน มีส่วนร่วมกันทุกขั้นตอนเป็นลำดับขั้นในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาฯ สู่การปฏิบัติตั้งแต่นโยบายของรัฐบาล แผนการบริหารราชการแผ่นดิน แผนของหน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ชุมชน ตลอดจนแผนของภาคีการพัฒนาต่าง ๆ การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล และแนวทางพัฒนาควบคู่กับการรวบรวมปัญหาอุปสรรค และความต้องการของประชาชน ทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น และอำเภอ เพื่อวิเคราะห์กำหนดเป็นประเด็นในแผนพัฒนาของจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสามารถดำเนินการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนโดยชุมชนจะมีแผนเพื่อใช้เป็นเครื่องมือกลไกในการขับเคลื่อนพัฒนาชุมชนต่อไป (อาทิตย์ ชูชัย, 2564, น. 21.)

ในปัจจุบันพระพุทธศาสนาได้เป็นที่ยอมรับว่าเป็นหลักนำทางในการพัฒนาทุกด้าน การที่จะพัฒนาประเทศให้สำเร็จผลดีบรรลุจุดหมายที่ต้องการได้อย่างแท้จริงนั้นจะพัฒนาเพียงด้านวัตถุอย่างเดียวเท่านั้นไม่เพียงพอ ประสบการณ์ในการพัฒนาตลอดเวลายาวนานที่ผ่านมาได้สอนให้เป็นที่ ตระหนักได้ว่าการมุ่งพัฒนาวัตถุภายนอกอย่างเดียว นั้นแม้จะระดมทุนลงไปอย่างมากมายก็ไม่ทำให้ สังคมบรรลุความมั่ง

คั่ง รุ่งเรือง และสันติสุขที่แท้จริงได้ตามวัตถุประสงค์กลับสร้างปัญหาอย่างมากมาย เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านการศึกษา ปัญหาทางการเมือง ปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยเฉพาะตัวคนซึ่งเป็นผู้ร่วมใน กระบวนการพัฒนาและได้รับผลจากการพัฒนาโดยตรง จะต้องได้รับการพัฒนาเป็นที่ดีและในการ พัฒนาคอนนั้นส่วนสำคัญที่สุดก็คือจิตใจ ดังนั้นในยุคปัจจุบันงานพัฒนาจึงหันมาให้ความสนใจแก่การ พัฒนาจิตใจมากขึ้น การพัฒนาจิตใจนั้นรวมถึงการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนสุขภาพจิตโดยทั่วไป การพัฒนาจิตใจ ตลอดจนการพัฒนาคอนนั้นเป็นหน้าที่หลักของพระพุทธศาสนาและ พระสงฆ์มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติมาโดยตลอด (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543)

การพัฒนาชุมชน

ความหมายของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนได้มีกำเนิดขึ้นและเป็นที่ยอมรับกันมานานแล้ว และจากการที่การพัฒนา ชุมชนได้ถูกนำมาใช้และรับการยอมรับอย่างแพร่หลายจึงได้มีองค์การ หน่วยงานและนักวิชาการได้ให้ ความหมายของการพัฒนาชุมชน ดังนี้

สนธยา พลศรี (2547 : 49) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาคอนและกลุ่ม คนในชุมชน ให้มีศักยภาพเพียงพอและร่วมมือกันปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชน ตามแผนและโครงการที่กำหนดไว้ ทั้งการใช้พลังของชุมชนและการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน

โกวิทย์ พวงงาม (2553 : 132) ได้ทำการสรุปประมวลความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์ปรับปรุงอย่างมีกระบวนการ (Process) และเป็น การเปลี่ยนแปลงอย่างมีโครงสร้างและแบบแผน (Planned and Structured Change) หรือ มีการกำหนดทิศทาง เป้าหมายที่แน่นอน (Ultimate Goal) ที่อาจเป็นไปได้ทั้งการกระทำของภาครัฐ และภาคเอกชน หรือเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชน ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เช่น เศรษฐกิจ การศึกษาเรียนรู้ สุขภาพอนามัย วัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้มีความสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ ในขณะเดียวกันยังอาจหมายถึงการเรียนรู้และการธำรงไว้ซึ่งทุนทางสังคม (Social Capital) ที่ชุมชนมีมาตั้งแต่เดิม คือภูมิปัญญา ระบบนิเวศ ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี ขนบธรรมเนียม ชาติพันธุ์ ศาสนาและภาษา

จากความหมายดังกล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงคนและชุมชนให้ดีขึ้น โดยใช้พลังและความร่วมมือจากคนในชุมชนและหน่วยงานของรัฐ และองค์กรในชุมชน เพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดความก้าวหน้าทั้งในด้าน คุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง โดยมุ่งยกระดับมาตรฐานการ ครองชีพและคุณภาพชีวิตของประชาชน

หลักการพัฒนาชุมชน

จากแนวคิดพื้นฐานและปรัชญาของการพัฒนาชุมชนที่ได้นำเสนอมาแล้วในเบื้องต้น ได้ถูก นำมาใช้ ในการกำหนดให้เป็นหลักในการดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชน ดังนี้

กรมการพัฒนาชุมชน (2527 : 55) ได้กล่าวถึงหลักในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนเอาไว้ว่า จะต้องยึดหลักที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ยึดหลักความมีศักดิ์ศรีและศักยภาพของประชาชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้ ศักยภาพที่มีอยู่ให้มากที่สุด นักพัฒนาจะต้องเชื่อมั่นว่าประชาชนนั้นมีศักยภาพที่จะใช้ความรู้ ความสามารถ ที่จะปรับปรุง พัฒนาตนเองได้ จึงต้องให้โอกาสประชาชนในการคิด วางแผนเพื่อ แก้ปัญหาชุมชนด้วยตัว ของเขาเอง นักพัฒนาควรเป็นผู้กระตุ้น แนะนำ ส่งเสริม

2. ยึดหลักการพึ่งตนเองของประชาชน นักพัฒนาต้องยึดมั่นเป็นหลักการสำคัญว่าต้อง สนับสนุนให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ โดยการสร้างพลังชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนส่วนรัฐบาลจะช่วยเหลือ สนับสนุนอยู่เบื้องหลังและช่วยเหลือในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน

3. ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิด ตัดสินใจ วางแผน ปฏิบัติตามแผนและติดตามประเมินผลในกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ที่จะทำในชุมชนเพื่อให้ ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการดำเนินงาน อันเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในเรื่องของ ความเป็น เจ้าของโครงการหรือกิจกรรม

4. ยึดหลักประชาธิปไตย ในการทำงานพัฒนาชุมชนซึ่งจะต้องเริ่มด้วยการพูดคุย ประชุม บริกษาหารือร่วมกัน คิดร่วมกัน ตัดสินใจและทำร่วมกัน รวมถึงรับผิดชอบร่วมกันภายใต้ความ ช่วยเหลือซึ่ง กันและกันตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย หลักการพัฒนาชุมชนที่นักพัฒนาชุมชนนำมาใช้ในประเทศไทย

นอกจากยึดถือหลักการพัฒนาชุมชนขององค์การสหประชาชาติแล้ว ยังได้ปรับเปลี่ยนให้ เหมาะสมกับสภาพพื้นฐานของ สังคมไทย ซึ่งมีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการที่ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมใน การพัฒนาชุมชนในทุกขั้นตอนคือ ร่วมศึกษา ร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วม แก้ปัญหา ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับผลของการพัฒนา ทั้งในรูปของบุคคล กลุ่ม และ องค์กรอย่างแท้จริงและด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่ด้วยความเกรงใจหรือถูกบังคับ เพื่อสร้างความ เชื่อมั่นใน ตนเอง มองเห็นและตระหนักถึงศักยภาพหรือพลังความรู้ ความสามารถของตนเอง เกิด ความรู้สึกเป็น เจ้าของชุมชนและเจ้าของงานพัฒนาชุมชน (Sense of Belonging) ซึ่งเป็นพื้นฐาน สำคัญในการดำเนินงาน พัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ

2. หลักการพึ่งตนเองของชุมชน หลักการพัฒนาชุมชนที่สำคัญประการหนึ่ง คือการ พึ่งตนเองของชุมชนตามศักยภาพหรือพลังความสามารถที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งศักยภาพของคน ทรัพยากรและ

ทุนต่างๆ ของชุมชนด้วยการพัฒนาให้ประชาชนมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาและ พัฒนาชุมชนด้วยตนเอง เพราะเป็นผู้รู้สภาพที่แท้จริงในชุมชนมากกว่าผู้อื่น เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน มากกว่าผู้อื่น และต้องดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนนานกว่าผู้อื่น การพึ่งตนเองได้ของชุมชนเป็นการช่วยแบ่ง ภาระของรัฐบาล ทำให้คนในชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถดำรงรักษาและพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน

3. หลักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและองค์กร กลุ่มและองค์กรเป็นศูนย์กลางของการดำเนินงานพัฒนาชุมชน เป็นแหล่งกลางของการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติและ ร่วมกันรับผิดชอบ เป็นแหล่งฝึกพลังความรู้ความสามารถของชุมชน ทำให้เกิดศักยภาพหรือพลังใน การพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ สนับสนุนส่งเสริมหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและหลักการ พึ่งตนเองของประชาชน ที่กล่าวมาแล้ว ให้เกิดขึ้นและดำรงอยู่ต่อไปอีกด้วย กลุ่มและองค์กรยังช่วยให้ เกิดความมั่นใจว่า การพัฒนาชุมชนจะไม่ประสบความล้มเหลว เพราะถึงแม้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาประสบปัญหาและไม่เข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนา แต่กลุ่มและองค์กรยังคงมีอยู่สามารถ ดำเนินงานพัฒนาต่อไปได้อีก

4. หลักการค้นหาและพัฒนาผู้นำ ผู้นำในการพัฒนาชุมชนจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ยอมรับในหลักการของระบอบประชาธิปไตย มีบุคลิกภาพเด่นเป็นพิเศษ เป็นที่ยอมรับนับถือของคนในชุมชน ทั้งผู้นำเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งที่ได้รับการแต่งตั้งและการเลือกตั้ง ให้เป็นผู้นำ ผู้นำท้องถิ่นจึงเป็นผู้ทำหน้าที่ประสานงานการพัฒนาชุมชนได้ดีและเป็นพลังสำคัญที่ทำให้ การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ

5. หลักประชาธิปไตยในการดำเนินงาน ปรัชญาและความคิดของระบอบประชาธิปไตยกับ ปรัชญาและแนวความคิดของการพัฒนาชุมชนเป็นหลักการเดียวกัน กล่าวคือทำให้ประชาชนมีสิทธิ อิสรภาพ เสรีภาพ เสมอภาคและภราดรภาพในการดำรงชีวิตตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังนั้นหลัก ประชาธิปไตยในการดำเนินงาน คือกิจกรรมการพัฒนาชุมชนต้องเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนในชุมชนด้วยความสมัครใจไม่ใช่ถูกบังคับ เมื่อมีความคิดเห็นไม่ตรงกันจะใช้เสียง ข้างมากตัดสิน ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน แบบพี่น้องในครอบครัวเดียวกัน ทุกคนมีโอกาสที่จะแสดงความคิดเห็นได้เท่าเทียมกัน มีความสำคัญเท่าเทียมกันและได้รับประโยชน์จากการพัฒนา อย่างเท่าเทียมกัน

6. หลักการประสานงาน การพัฒนาชุมชนมีบุคคล กลุ่มและองค์กรที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงต้องใช้การประสานงานเป็นหลักการที่สำคัญทั้งการประสานพื้นที่ ประสานคน ประสานหน่วยงาน ประสานเงิน ประสานทรัพยากร ประสานแผนและโครงการ ประสานผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งการพัฒนาสิ้นสุดลง การประสานงานช่วยแบ่งเบา ภาระหน้าที่ รับผิดชอบและสร้างความร่วมมือ รับผิดชอบในกิจกรรมร่วมกัน ทำให้การพัฒนาชุมชน ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือเป็นไปตามลำดับขั้นตอน ไม่ซ้ำซ้อน ประหยัดแรงงาน งบประมาณ ทรัพยากร เวลา ทำให้ การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จด้วยดี

7. หลักการจัดการชุมชน คือให้ผู้นำและคนในชุมชน เรียนรู้ในหลักการบริหารจัดการชุมชน ของตน ร่วมกันดำเนินการบริหารจัดการชุมชน สามารถศึกษาปัญหา วิเคราะห์ปัญหา จัดทำแผน และ โครงการ ดำเนินงานพัฒนาชุมชน ประเมินผลสรุปบทเรียน ในการดำเนินงานได้ด้วยตนเอง สามารถพัฒนาระบบการบริหารและจัดการชุมชนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของชุมชน

8. หลักการบูรณาการ เป็นการผสมผสานองค์ประกอบต่าง ๆ ของการพัฒนาชุมชน ให้เป็น เอกภาพ เพื่อสร้างศักยภาพหรือพลังในการพัฒนา ทำให้การพัฒนามีเป้าหมายร่วมกัน ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน ประสบความสำเร็จร่วมกัน ไม่ใช่เป็นแบบต่างคนต่างทำ

9. หลักการพัฒนาแบบองค์รวม เป็นการพัฒนาชุมชนที่ดำเนินการพัฒนาองค์ประกอบต่าง ๆ ของชุมชนไปพร้อม ๆ กัน ทั้งนี้เพราะว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ของชุมชน มีความเชื่อมโยง สัมพันธ์กัน การพัฒนาส่วนใดส่วนหนึ่งเพียงส่วนเดียวไม่สามารถทำให้ชุมชนทั้งหมดพัฒนาได้

10. หลักการพัฒนาแบบยั่งยืน การพัฒนาชุมชนต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม แต่มุ่งสนับสนุนส่งเสริมให้สิ่งแวดล้อมและชุมชนดำรงอยู่ ได้อย่างมั่นคงถาวรหรือยั่งยืนไม่ล่มสลายไปได้ง่าย

11. หลักการใช้วัฒนธรรมชุมชน วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ประชาชนยอมรับและนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันจนกลายเป็นวิถีของชุมชน วัฒนธรรมเกิดจากการกระทำหรือผลงานของมนุษย์ ทั้งที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ เป็นต้น และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น วัฒนธรรม บางอย่างเป็นภูมิปัญญาของชุมชน คือเกิดจากสมาชิกในชุมชนเอง วัฒนธรรมมีความสำคัญต่อการ พัฒนาชนบทมาก เพราะการดำเนินงานพัฒนาชุมชนจะได้รับความร่วมมือหรือถูกต่อต้านจาก ประชาชนหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับความสอดคล้อง หรือความขัดแย้งกับวัฒนธรรมของชุมชนเป็นสำคัญ

12. หลักการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน การเรียนรู้ในการพัฒนาชุมชน คือการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของคนในชุมชนและการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ จากภายนอกชุมชน ทำให้สามารถสรุปบทเรียนสร้างบทเรียนรับความรู้ใหม่ได้พร้อม ๆ กัน และมีความรู้ ความเข้าใจตรงกัน ช่วยกระตุ้นให้สมาชิกของชุมชนมีการตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาและนำไปสู่การตัดสินใจ ในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน

13. หลักการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน นอกจากชุมชนจะเกิดการเรียนรู้ร่วมกันแล้ว การเชื่อมโยงการเรียนรู้ของคนในชุมชนต้องดำเนินการในลักษณะของเครือข่าย เพราะทำให้ ระบบการเรียนรู้ของชุมชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แล้วขยายไปสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับชุมชน อื่น ๆ ทำให้ชุมชนมีพลังหรือศักยภาพมากขึ้น เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่กว้างขวางเป็นองค์ความรู้ ใหม่มากขึ้น เกิดความสามัคคีกันระหว่างชุมชนนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

14. หลักการขยายผล โครงการและกิจกรรมการพัฒนาชุมชนที่ประสบความสำเร็จในชุมชนใดชุมชนหนึ่งถือเป็นองค์ความรู้ของชุมชนนั้น ควรนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับชุมชน เพราะความสำเร็จของการพัฒนาชุมชนจะสร้างขวัญกำลังใจ ความศรัทธาเชื่อมั่น ไม่ทอดทิ้งในการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา การขยายผลจะทำให้การพัฒนาชุมชนแผ่ขยายไปได้อย่างรวดเร็วและการสร้างเครือข่ายจะทำให้เกิดพลัง ประสบความสำเร็จ ในการพัฒนา มากยิ่งขึ้น

15. หลักการสมทบ การพัฒนาชุมชนมุ่งที่จะให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาโดยใช้ประชาชนและทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ แต่พลังหรือศักยภาพของประชาชนและชุมชนนั้นมี ขีดจำกัด กล่าวคือมีเพียงในระดับหนึ่งเท่านั้น ไม่สามารถระดมมาใช้ได้อีกต่อไป การสนับสนุน ช่วยเหลือจากภาครัฐและภาคเอกชนที่อยู่ภายนอกชุมชนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น แต่ต้องตั้งอยู่บนหลักการ ช่วยเหลือตนเองและการพึ่งตนเองของชุมชน ไม่ใช่พึ่งพารัฐบาลและองค์กรเอกชนตลอดไป หลักการ สมทบจึงเป็นการสมทบกันระหว่างขีดความสามารถทั้งหมดที่ชุมชนมีอยู่กับการสนับสนุนส่งเสริมของรัฐบาลและองค์กรเอกชนอย่างเหมาะสม เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพในการพัฒนาของชุมชนให้ประชาชนอีก ทางหนึ่ง

หลักสาราณียธรรมกับการพัฒนาชุมชน

หลักสาราณียธรรม ต้นกำเนิดของความสามัคคีและเป็นบ่อเกิดแห่งความสำเร็จทั้งปวง เป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่สามารถสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงให้เกิดขึ้นได้และเป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมทุก ๆ คน ควรที่จะตระหนักเอาใจใส่และร่วมกันสร้างสรรค์ขึ้นให้มากที่สุด ในทางพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสหลักธรรมที่เป็นแนวทางในการเสริมสร้างความสามัคคี ประองตองให้เกิดขึ้นในสังคมเอาไว้ 6 ประการด้วยกัน ซึ่งอยู่ในหมวดธรรมที่เรียกว่า สาราณียธรรม 6 มีความหมายว่า หลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงเป็นหลักธรรมที่จะเสริมสร้างความรู้สึกที่ดี ให้เกิดขึ้นต่อกันและกันอยู่เสมอในยามที่ระลึกถึงกันซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นด้วย ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ล้นเกล้ารัชการที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสแก่พสกนิกรที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล ณ สีหบัญชร ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พุทธศักราช 2549 ทรงแนะนำให้คนไทยปฏิบัติตาม ธรรมเพื่อความสมานฉันท์ของประชาชนในชาติ

ประการแรก คือ การที่ทุกคนคิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน

ประการที่สอง คือ การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงาน ประสานประโยชน์กัน ให้งานที่ทำสำเร็จผลทั้งแก่ตน แก่ผู้อื่น และกับประเทศชาติ

ประการที่สาม คือ การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริต ในกฏกติกา และใน ระเบียบแบบแผน โดยเท่าเทียมเสมอกัน

ประการที่สี่ คือ การที่ต่างคนต่างพยายามหาความคิด ความเห็นของตนให้ถูกต้อง เทียงตรง และมั่นคง อยู่ในเหตุในผล หากความคิด จิตใจ และการประพฤติปฏิบัติที่ลงรอยเดียวกัน

พุทธธรรมในพระราชดำรัสนี้เรียกว่า “สาราณียธรรม” ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกลึถึงกัน ซึ่งมี ที่มาในพระไตรปิฎก

ประการแรกที่ว่า “คิด พุด ทำด้วยเมตตา” มาจากสาราณียธรรม 3 ข้อ คือ “เมตตากายกรรม ทำด้วยเมตตา เมตตาวจีกรรม พุดด้วยเมตตา และเมตตามโนกรรม คิดด้วยเมตตา”

ประการที่สอง ที่ว่า “การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน” ตรงกับสาราณียธรรมข้อ “สาธารณโกศิแบ่งปันให้เท่าเทียมกัน”

ประการที่สาม ที่ว่า “การที่ทุกคนประพฤติตนอยู่ในกรอบกติกาโดยเท่าเทียมกัน” ตรงกับ สาราณียธรรมข้อ “สีลสามัญญตา มีศีลเสมอกัน”

ประการที่สี่ ที่ว่า “การที่ต่างคนต่างพยายามปรับความคิดความเห็นของตนให้ถูกต้องลง รอยเดียวกัน” ตรงกับสาราณียธรรมข้อ “ทิฏฐิสามัญญตา มีความเห็นลงรอยกัน”

เพราะฉะนั้น หลักสาราณียธรรม 6 เป็นหลักธรรมสำหรับที่สามารถทำให้มนุษย์ได้มีความ ระลึกลึถึงกันอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นบิดามารดาญาติพี่น้อง มิตรสหาย ดังนั้น การนำหลักสาราณียธรรม 6 ไปใช้จะเป็นปัจจัยส่งผลให้เกิดการระลึกลึถึงซึ่งกันและกัน เช่น ระลึกลึถึงระหว่างองค์กรกับบุคลากร ประกอบด้วย

- 1) เมตตากายกรรม คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ
- 2) เมตตาวจีกรรม คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วย ความหวังดี
- 3) เมตตามโนกรรม คือ ตั้งจิตปรารถนาดีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน
- 4) สาธารณโกศิคือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อยก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว
- 5) สีลสามัญญตา คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย
- 6) ทิฏฐิสามัญญตา คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน

ดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2556, 200-201) ได้กล่าวถึงสาราณียธรรม หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกลึถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกลึถึงกัน และเป็นธรรมที่ทำให้เกิด ความสามัคคี หลักการอยู่ร่วมกัน มี 6 ประการได้แก่

1. เมตตากายกรรม ตั้งเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ช่วยเหลือกิจธุระต่าง ๆ ของหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพต่อกัน มีความเคารพ นับถือซึ่งกันและกัน
2. เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันและกัน สั่งสอน และให้คำแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาที่สุภาพต่อกันและกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
3. เมตตามโนกรรม ตั้งเมตตามโนกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันและกัน รู้จักมองกันในแง่ดี สร้างความยิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

เมตตาโมกกรรม ยังสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) เมตตาแท้ คือ ความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นมีความสุขอย่างแท้จริง อันประกอบขึ้นจากใจที่บริสุทธิ์ไม่แอบแฝงด้วยเพียงหวังประโยชน์แก่ตน 2) เมตตาเทียม คือ การสร้างทำด้วยความปรารถนาหรือความประสงค์ที่จะให้ผู้อื่นมีความสุขอันประกอบขึ้นจากใจที่มุ่งหวังประโยชน์ ประเภทของมูทิตาแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) มูทิตาแท้ คือ การทำใจยินดี และแสดงออกถึงความยินดีต่อความสุข และการพ้นจากทุกข์ของผู้อื่นด้วยจิตอันบริสุทธิ์ มิใช่แกล้งทำเพื่อหวังให้ผู้อื่นหลงเชื่อหรือหวังประโยชน์จากเขา 2) มูทิตาเทียม คือการสร้างทำใจยินดีหรือแกล้งแสดงออกถึงความยินดีต่อความสุข และการพ้นจากทุกข์ของผู้อื่นเพียงเพื่อหวังให้ผู้อื่นหลงเชื่อหรือจะได้รับประโยชน์จากเขา

4. สาธารณโภคิตา คือได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกันเมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็ไม่ควรหวงไว้ผู้เดียว ควรนำมาแบ่งปันเฉลี่ยให้ได้อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม ให้ทุกคนที่มีส่วนร่วมได้ร่วมใช้ประโยชน์

5. สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติที่สุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย และไม่กระทำให้ตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ นำความเสื่อมเสียมาสู่หมู่คณะ

6. ทิฐุสามัญญตา มีทิฐิดีงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหา

สรุปได้ว่า หลักสาราณียธรรม หมายถึง ธรรมที่ระลึกถึงกัน ช่วยเสริมสร้างความรู้สึกที่ดีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นในสังคม ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่น เป็นหลักธรรมแห่งความรักและความสามัคคี ซึ่งผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำหลักธรรมนี้มาปรับใช้ในการบริหารเพื่อเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในองค์กรและทำให้สังคมดำเนินไปได้อย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

สำหรับการนำหลักสาราณียธรรมมาใช้ในการพัฒนาชุมชน ได้มีนักการศึกษาหลายท่านกล่าวไว้ดังนี้

พระครูศรีปริยัติคุณาภรณ์ (2560 : 75) กล่าวถึง การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม เพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ทั้งทางกาย วาจา และใจ โดยทางกายกรรมนั้นมีการร่วมกัน ทำกิจกรรมที่เสริมสร้างความปรองดองในชุมชนด้วยไมตรีจิต การมีน้ำใจช่วยเหลือกิจธุระต่าง ๆ ของผู้อื่นด้วยความเต็มใจ แสดงความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน เมื่อมีความขัดแย้งกันแสดงกิริยา อากาสุภาพต่อกัน มีความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับ หลัง ด้านวจีกรรม มีการพูดจากันด้วยดีมีความสุภาพอ่อนโยน ปรารถนาดีต่อกัน เพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์และหลีกเลี่ยง ความขัดแย้ง มีการให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือนกันด้วยความหวังดีเพื่อความสามัคคีและประโยชน์ สุขของส่วนรวม ด้านมโนกรรม มีการตั้งจิตปรารถนาดีต่อกันคิดทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์มองกัน ในแง่ดีตลอดจนแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม มีความเสียสละไม่ยึดเอาของส่วนรวมมาเป็นของตน ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก ยินดีที่จะร่วมสุขร่วมทุกข์และฝ่า

พันปัญหาไปด้วยกัน มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และดูแลกัน ประพฤติตนโดยสุจริตตั้งามถูกต้องตามกฎหมาย กติกาบ้านเมือง รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำความเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ มีความสามัคคี ร่วมมือ ผนึกกำลังเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยึดหลักความดีงามเป็นอุดมคติ อย่างเดียวกัน ตลอดจนมีความเห็นชอบร่วมกันในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

พระสมพงษ์ ชินวิโส และคณะ (2561: 126-131) กล่าวว่า การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม นำไปสู่การเสริมสร้างและพัฒนาการทำงาน ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้หลักเมตตาทายกรรม มีหลักการและแนวทางการปฏิบัติดังต่อไปนี้ การแสดงออกต่อกันด้วยความสุภาพ ยึดหลักพระธรรมวินัย การยอมรับและเคารพในความเป็น อาวุโสในหน้าที่ การงาน และวิญญูรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน ให้เกียรติแก่กันด้วยความเมตตา สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ช่วยเหลือกันในกิจกรรมต่าง ๆ รู้จักเสียสละทั้งแรงกายแรงใจ สติปัญญา รวมทั้งการรู้จักวางตัวให้เป็นที่น่า เลื่อมใสศรัทธาต่อผู้อื่นอยู่เสมอ

2. การประยุกต์ใช้หลักเมตตาจริกรรม มีหลักการและแนวทางการปฏิบัติดังต่อไปนี้ การใช้วาจา สุภาสิตในการสื่อสารประสานงาน การพูดต้องเป็นวาจาสุภาสิต เป็นวจีสุจริต ซึ่งเป็นการสื่อสารที่ดีที่สุด และต้องประกอบด้วยควมมีเมตตาเปิดเผยออกมาจากใจจริง พูดจาไพเราะ มีหางเสียงเป็นคำพูดที่ทำให้ เกียรติแก่กันต้องยิ้มไหว้ทักทายเป็นวาจาที่เหมาะสม

3. การประยุกต์ใช้หลักเมตตาโมกรรม มีหลักการและแนวทางการปฏิบัติดังต่อไปนี้ การเป็น กัลยาณมิตรแก่กันและกัน การมีทัศนคติที่ดีต้องประกอบด้วยจิตเมตตาหรือคิดดีต่อกัน ไม่มีอคติต่อกันและ กัน ทั้งต่อหน้าและลับหลังเปิดใจกว้างด้วยความจริงใจ มีการเสียสละเพื่อ ส่วนรวมเป็นสำคัญสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีด้วยการคิดดีมีกุศลมีจิตเมตตา

4. การประยุกต์ใช้หลักสาธารณโภคีมีหลักการและแนวทางการปฏิบัติดังต่อไปนี้ การบริหารจัดการ อย่างมีระบบ ทำตามระเบียบ โปร่งใส และตรวจสอบได้ ซึ่งก็สอดคล้องกับ แนวคิดการสร้างคุณธรรม และลดความขัดแย้ง ด้วยยึดหลักแนวคิดการใช้ทรัพยากรส่วนกลาง ร่วมกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน มีการ แบ่งปันผลประโยชน์กันอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ซึ่งมี ความสอดคล้องกับบริบทหลักสาธารณโภคีใน พระไตรปิฎกที่ว่า “ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อยก็ไม่หวง ไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน”

5. การประยุกต์ใช้หลักศีลสามัญญตา มีหลักการและแนวทางการปฏิบัติดังต่อไปนี้ คือ การร่วมวาง ระเบียบปฏิบัติในการทำงานต้องกำหนด ระเบียบ กฎกติกา ข้อบังคับ หรือเงื่อนไข ต่างๆ เพื่อเสริมเพิ่มเติม ให้แล้วนำไปปฏิบัติโดยพร้อมเพรียงกัน การปฏิบัติตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดี ให้ผู้ได้บังคับบัญชาได้เห็น

6. การประยุกต์ใช้หลักทฐิสามัญญตา มีหลักการและแนวทางการปฏิบัติดังต่อไปนี้คือ ยินยัต อุดมการณ์ การเผยแผ่คำสอนสร้างปัญญาตื่นรู้ให้กับสังคม มีความคิดยึดมั่นในอุดมการณ์ ร่วมกันด้วยความ สมัยครสมานสามัคคี มีเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน โดยไม่ขัดกับระเบียบกฎหมาย

จากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น สามารถสรุปได้ว่าการประยุกต์ใช้หลักสารณียธรรม หมายถึง การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและพัฒนา งานให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล บรรลุตามเป้าประสงค์และนำไปสู่การเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมใน สถานศึกษา โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตาโมโนกรรม สาธารณโกศิ ศีลสามัญญตา และทิวฐิสามัญญตา มีรายละเอียดดังนี้

1. เมตตากายกรรม คือ มีเมตตาต่อกันในทางปฏิบัติตน ได้แก่ บุคลากรประพฤติดีต่อกัน ให้เกียรติ และเคารพซึ่งกันและกัน ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือแสดงอาการ รังเกียจต่อเพื่อนร่วมงานทั้งเวลา ปฏิบัติงานในหรือนอกองค์กร ให้ความช่วยเหลือ และร่วมมือกันปฏิบัติงานอย่างเต็มใจและหมั่นฝึกปฏิบัติ ตนเองเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถอยู่เสมอ

2. เมตตาวจีกรรม คือ บุคลากรมีเมตตาต่อกันในทางวาจา การไม่พูด เหยียดหยาม นินทาและการ พูดให้เกียรติซึ่งกันและกันพูดในสิ่งที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อบุคลากรในองค์กรมีพูดชื่นชมให้ กำลังใจซึ่งกันและกัน มีการชี้แจงแจ้งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ถูกต้องเพื่อจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนางาน ให้บรรลุเป้าหมาย และควรยอมรับคำ วิพากวิจารณ์จากผู้อื่น พร้อมทั้งจะปรับปรุง พัฒนาตนเองตาม คำแนะนำของผู้อื่นได้

3. เมตตาโมโนกรรม บุคลากรมีจิตเมตตาต่อกัน ได้แก่การมี กัลยาณมิตรต่อกัน เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุข ของผู้ร่วมปฏิบัติงานในองค์กรได้เป็นอย่างดีคิดทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ประรณาสดีต่อผู้อื่น มีความรักความพอใจในองค์กรของตนเอง ไม่คิด หุจริตต่อหน้าที่รักความยุติธรรม คำนึงถึงเป้าหมายของ องค์กรเป็นสำคัญ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วม รับผิดชอบ

4. สาธารณโกศิ คือ บุคลากรมีจิตใจเอื้อเฟื้อต่อกัน แบ่งปัน ผลประโยชน์ที่ได้มาอย่างเป็นธรรม ร่วมกันระดมทรัพยากร และรู้จักจัดสรรทรัพยากรขององค์กรให้เป็นไปอย่างประหยัด คุ่มค่า และเป็นธรรม มีการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และนึกถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็น สำคัญ

5. ศีลสามัญญตา คือ บุคลากรยึดหลักการรักษาระเบียบวินัย และ ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี มีการร่วมวางระเบียบหลักการปฏิบัติในการทำงานและช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนในองค์กรไม่ประพฤติตนให้ เป็นที่รังเกียจหรือนำความเสื่อมเสียมาสู่องค์กรไม่นำเวลาปฏิบัติงานราชการไปประกอบกิจธุระส่วนตัว รู้จัก เคารพสิทธิ เสรีภาพของเพื่อนร่วมงาน ตลอดจนสิทธิเสรีภาพในการเข้ารับบริการสาธารณะของประชาชน ต้องมีความเท่าเทียมกัน

6. ทิวฐิสามัญญตา คือ บุคลากรรู้จักรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงาน มีการเปิดโอกาสให้ แสดงออกทางความคิดเพื่อให้เกิดการวางแผนในการทำงาน ให้เกิดผลสำเร็จ ยึดหลักความถูกต้องของเหตุ และผลเป็นศูนย์กลาง ให้ความสำคัญและยอมรับฟังเสียงข้างน้อย เมื่อมีปัญหาหรือความขัดแย้งเกิดขึ้น

สามารถปรึกษาหารือ รู้จักแสวงจุดร่วมสมานจุดต่างได้ปฏิบัติงานให้เกิดพร้อมเพรียงกัน ร่วมแรง ร่วมมือ ร่วมใจ ระดมสมอง สัมครสมานสามัคคี ร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานให้สำเร็จลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนตามหลักสสารณียธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงคนและชุมชนให้ดีขึ้น โดยใช้พลังและความร่วมมือจากคนในชุมชนและหน่วยงานของรัฐ และองค์กรในชุมชน เพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดความก้าวหน้าทั้งในด้านคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง โดยมุ่งยกระดับมาตรฐานการครองชีพและคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยการบูรณาการกับหลักสสารณียธรรม 6 การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล บรรลุตามเป้าประสงค์และนำไปสู่การเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ เมตตากายกรรม เมตตาวาจากรรม เมตตาเมโนกรรม สาธารณโภคี ศีลสามัญญตา และทิวาสัมมัญญตา

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2550). *เกร็ดความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: มปท.
- โกวิท พวงงาม. (2553). *ธรรมภิบาลท้องถิ่นว่าด้วยการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส*. กรุงเทพมหานคร: มิสเตอร์ก๊อปปี.
- พระครูศรีปริยัติคุณาภรณ์. (2560). การประยุกต์ใช้หลักสสารณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชน จังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*. 8(1): 66-78.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2556). *ปรัชญาการศึกษาของไทยภาคพุทธธรรม: แก่นนำการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ผลิตัมม์.
- พระสมพงษ์ ชินวโส และคณะ. (2561). การประยุกต์ใช้หลักพุทธสันติวิธี เพื่อพัฒนาการทำงานเป็นทีมของพระวิทยากรวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*. 6(ฉบับพิเศษ): 126-131.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช. (2560). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 (ตอน 40ก). หน้า 1.
- สนธยา พลศรี. (2547). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.